

УДК 821.161.2-94.09

DOI DOI 10.31654/2520-6966-2020-16f-101-39-49

Т. І. Тверітінова

кандидат філологічних наук, доцент кафедри світової літератури
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID: 0000-0002-7731-2040
e-mail: titveritinova@gmail.com

**Мемуарна спадщина Н. В. Кукольника:
спогади про родину**

У статті розглядається проблема вивчення в сучасному літературознавстві мемуаристики в контексті творчості Н. В. Кукольника, поета, драматурга, письменника, журналіста, громадського діяча XIX століття. Один з малодосліджених аспектів цієї проблеми – спогади про родину, морально-етичні пріоритети та особливості виховання в родині його батька, В. Г. Кукольника, вченого-енциклопедиста і педагога, першого директора Ніжинської гімназії вищих наук (1820–1821).

Мета дослідження – на матеріалі «Моїх спогадів» Н. В. Кукольника відтворити сімейну атмосферу в дворянсько-інтелігентській родині, визначити фактори, які вплинули на формування і розвитку наукових і мистецьких інтересів як в автора спогадів – Нестора Кукольника, так і в його братів – Павла, Олександра, людей талановитих, але не таких відомих.

Велика увага в спогадах мемуариста приділяється його батькові: простежується періодизація його діяльності (замойський, петербурзький та ніжинський періоди), дається докладна характеристика його суспільного життя, сумлінної праці, кар'єрного зростання. В той же час мемуари цінні подробицями приватного життя В. Г. Кукольника, його спілкуванню з дітьми, допомогою в їхньому навчанні та життєвих орієнтирах. Мемуарист залучає сімейні перекази, історико-біографічні анекдоти, в основі яких були покладені незвичайні випадки й цікаві події з життя їхньої родини. Завдяки споздам Нестора Кукольника відтворюється психологічний та соціальний портрет дворянської родини на тлі свого часу – першої чверті XIX століття.

Мемуари Нестора Кукольника ґрунтуються на співвідношенні особистісного та суспільного, автобіографічного та мемуарного первнів. Вони відтворюють картину сучасного світу, специфіку усталених цінностей, переосмислюють художні орієнтири, містять роздуми про долі окремих людей та цілого покоління своїх сучасників.

Ключові слова: мемуаристика, Нестор Кукольник, Василь Кукольник, Олександр Кукольник, Павло Кукольник, Ніжинська гімназія вищих наук.

Постановка проблеми. Творча спадщина Нестора Васильовича Кукольника (1809–1868), випускника Ніжинської гімназії вищих наук, надзвичайно різноманітна. Він писав вірші, історичні оповідання, новели, трагедії, драми, драматичні фантазії, літературно-критичні та мистецтвознавчі статті, лібрето до опер, редагував журнали. Втім літературна слава письменника виявилася нетривалою і ще за його життя змінилася прохолодністю і байдужістю читацької аудиторії. В чималій мірі цьому сприяли відгуки В. Г. Белінського, І. С. Тургенєва, М. О. Некрасова, І. І. Панаєва, М. Г. Чернишевського, письменників-демократів. Невеликі уривки з щоденника Н. В. Кукольника, записників, листів зі спогадами про сучасників друкувалися в XIX ст., проте основний масив мемуаристики тривалий час залишався незатребуваним.

У XX столітті про його творчість згадували лише в контексті вивчення російського історичного роману і драматургії (роботи С. М. Петрова, В. Е. Вацура, Л. М. Лотман та інших). Перші спроби об'єктивного, вільного від ідеологічно упередженого сприйняття особистості і творчості письменника спостерігаються на початку 70-х рр. у вступних статтях до видання деяких його творів. У 90-ті рр. з'являються дисертації з вивчення творчості письменника та його літературного оточення (О. К. Супронюк, Ю. Я. Курганов, І. В. Чорний).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних вітчизняних досліджень слід зазначити праці ніжинських вчених стосовно Гімназії вищих наук князя Безбородька та ролі її першого директора В. Г. Кукольника (Г. В. Самойленко, Є. М. Михальський та ін.), вивчалися також спогади про Гімназію Н. В. Кукольника (Ю. В. Якубіна). Слід також зазначити активну роботу таганрозького журналіста і краєзнавця О. І. Ніколаєнка, завдяки якому була складена бібліографія праць Н. В. Кукольника та різних публікацій про нього, досліджені книги з бібліотеки письменника, зібрані листи й зображення митця, зроблений опис музичних творів на його вірші. Результат цих досліджень – книга «Кукольник і Таганрог» (1998), збірник «Кукольник. Вірші» (1999), ціла низка статей порубіжжя XX–XXI століття про життя, мистецьке та побутове оточення письменника.

У той же час доводиться констатувати, що незважаючи на прагнення дослідників об'єктивно оцінити місце творчості Н. В. Кукольника в літературно-мистецькому процесі його часу, вивчення мемуарної спадщини письменника ще чекає на цілеспрямоване наукове освоєння. Проблема перебуває на тій стадії наукової розробки, коли

крім досліджень О. І. Ніколаєнка щоденника і листів Н. В. Кукольника ми маємо лише розрізнені, хоча й надзвичайно цінні й глибокі спостереження, що розсіпані у вивченні іншої (близької й далекої) проблематики. Матеріал дослідження – щоденник, листи, записники письменника – тривалий час зберігався в архівах і не викликав зацікавлення в науковців.

Формулювання мети статті. Мета нашого дослідження – на матеріалі спогадів письменника відтворити атмосферу виховання, спілкування, моральних цінностей та інтересів у дворянсько-інтелігентській родині Кукольників, що дозволить розширити наше уявлення як про самого письменника Н. В. Кукольника, так і про історичний, побутовий та естетичний контекст його часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В 1891 р. журнал «Історичний вісник» надрукував «Мої спогади» Н. В. Кукольника, які передав племінник письменника І. О. Пузиревський. Незважаючи на те, що в ювілейному виданні «Лицей князя Безбородька» 1859 р. (перевиданий у 1881 р.) спогади Н. В. Кукольника про батька, Василя Григоровича Кукольника, колишнього першого директора і професора цього навчального закладу, вже друкувалися, рукопис «Мої спогади» привертав увагу як цікавий біографічний матеріал. Мемуари письменника містили спогади про його батьків і братів, домашнє життя, заняття, захоплення в родинному колі, які, беззаперечно, вплинули на формування його світосприйняття й життєві орієнтири.

В першу чергу мемуари Н. В. Кукольника цінні спогадами про батька, про витоки їхнього роду – колись знатного, князівського, але який з часом збіднів і втратив свій титул та майно. Завдяки своїм здібностям В. Г. Кукольник здобув багатосторонню і ґрунтовну освіту у Віденському університеті. Втім походження (карпаторус) та віросповідання (уніат) не могли сприяти успішній кар'єрі на теренах Австро-Угорської імперії, і він опинився спочатку в польському місті Замостя (1791 р.), а потім – в Петербурзі (1803 р.).

У своїх спогадах Н. В. Кукольник виділяє три періоди життя і творчості свого батька: замойський (історично період не фіксується, лише надається побіжний огляд початку педагогічної діяльності науковця), петербурзький (більш докладний, який ґрунтувався на дитячих спогадах із властивим для мемуарів порівнянням «тоді / тепер») і ніжинський (короткий, який закінчився трагічно).

Перебування В. Г. Кукольника в Замості відзначилося в плані фахового зростання й набуття відомості як допитливого та ерудованого науковця, а також в особистому житті. В Замості він одружився з полькою С. М. Пілянкевич, і в цьому місті в нього

народилися сини Микола, Павло, Олександр, Платон і донька Марія. В. Г. Кукольник почав викладати в місцевій Академії (пізніше перетвореній на ліцей) сільське господарство, знання якого сприяло зростанню популярності молодого вченого в Галиції, тим більше, як зазначав мемуарист, що «сама агрономія, як наука, ще не існувала» [3, с. 81]. Викладав В. Г. Кукольник упродовж кількох років і фізику. Юридичні консультації, які він надавав численній клієнтурі, сприяли розширенню його популярності, що й стало причиною запрошення його на службу до Петербурга.

Свої широкі наукові знання В. Г. Кукольник застосовував і в побутовому житті. Серед сімейних переказів замойського періоду однією з найпопулярніших була розповідь про те, як він перевозив будинок на нове місце в садібі: «піднявши дім із усім приладдям, поставив його на катки, і, на подив всіх городян, ... урочисто перевіз його на нове місце» [3, с. 82]. Впродовж подальшої розповіді Н. В. Кукольник неодноразово буде вставляти такі незвичайні випадки, які в побутовому обігу сприймалися як сімейні анекдоти.

Фінський дослідник російського походження Ю. Я. Курганов, досліджуючи анекдоти в записниках Н. В. Кукольника, зазначає, що на початку XIX століття «під анекдотами розуміли й історичні праці, й літературні портрети, апологи, «невигадані повісті», справжні події» [6, с. 2]. На думку дослідника, ще з часів античності «анекдот став справжньою прикрасою біографії, її необхідним компонентом. Він був свого роду голограмою, бо сприяв тому, щоб відтворювану особистість можна було гранично точно, виразно, безпосередньо відчутти як живу» [6, с. 2]. Н. В. Кукольник, як і багато його сучасників, таких, як О. С. Пушкін, П. А. В'яземський, Ф. І. Тютчев, М. В. Гоголь, пізніше О. М. Островський, надзвичайно уважно ставилися до анекдотів, записували їх, колекціонували, розуміючи, що вони відбивають зріз дворянського побуту і є своєрідними документами, історичними свідченнями, відтворюючи повною мірою картину звичаїв минувшини. Ю. Я. Курганов слушно зазначає, що «особливо був важливий анекдот при побудові біографії» [6, с. 2]. Такого роду історико-біографічні анекдоти, в основі яких були покладені незвичайні випадки, цікаві події, Н. В. Кукольник використовує в спогадах про свою родину.

Основну увагу письменник приділяє петербурзькому періоду життя і діяльності його батька (1803–1820), коли за порадою колишнього однокурсника І. С. Орлая він був запрошений для викладання в Санкт-Петербурзькому педагогічному інституті. Новий заклад потребував досвідчених викладачів, закордонні науковці не знали

російської мови, тож вибір був зроблений на користь слов'янських професорів, які знали принаймні церковнослов'янську мову. Так серед інших запрошених у Петербурзі опинились В. Г. Кукольник, М. А. Балуг'янський, П. Д. Лодій.

Характеризуючи добу початку царювання Олександра I, називаючи Петербург «чимось на кшталт давніх Афін чи нового Мюнхена» [3, с. 82], Н. В. Кукольник відзначає активну реформаторську і просвітницьку роботу, до якої були залучені кращі люди того часу з імператорського оточення: М. М. Новосильцев (тодішній опікун Санкт-Петербурзького усьогового округу, президент Академії наук, товариш міністра юстиції, член комісії законів), М. М. Сперанський (відомий реформатор, автор ряду цивільних перетворень), К. Г. Розумовський (до 1803 р. президент Академії наук), Д. П. Трощинський (сенатор, міністр юстиції), А. Чарторизький (державний діяч, з 1804 р. – міністр іноземних справ). Якщо на початку викладацької діяльності в Петербурзі в зв'язку з відсутністю вакансії професора римського права В. Г. Кукольник погодився читати фізику, то з плином часу, за рік опанувавши російську мову, він починає викладати хімію, технології та сільське господарство для чиновників. У столичне Вище училище правознавства В. Г. Кукольник був запрошений як професор римського права і пропрацював там до закриття навчального закладу (1816). Стали в нагоді і його знання із землеробства, тож прохання уряду й імператора видавати економічний журнал були підкріплені грошовою допомогою і перснем з діамантом в якості винагороди.

На початку 1810-х рр. у країні «мода на просвітництво досягла свого зеніту» [3, с. 85]: вийшов закон про складання іспитів при просуванні по службі, створювалися комісії, які екзамінували чиновників на право отримання наступного чину. Звичайно, до участі в таких комісіях залучали й В. Г. Кукольника, який завдяки своїй ерудиції та працездатності здобув заслужену популярність серед петербурзьких професорів. Н. В. Кукольник зазначає: «Пам'ятаю не події, а розповіді, і шкодую, що не був очевидцем тих кумедних сцен, які мали відбуватися між змужнілими титулярними та колезькими радниками» [3, с. 85]. Подальші анекдоти про курйозні випадки серед чиновників розширюють наше уявлення про вплив просвіти на життя столичного чиновництва. Як один столоначальник під впливом римської історії змінив своє ім'я Антон на Антоній, ім'я дружини Рози – на Клеопатру, але знайшовся ревізор, якийсь Август, і Антоній, щоб уникнути «подорожі до сибірських скіфів», зарізався, «а переляканій Клеопатрі замість аспіда приклали до грудей

шістдесят п'явок» [3, с. 86]. Як інший столоначальник настільки захопився хрестовими походами, що остаточно спився в трактирі на Крестовському острові, розважаючи всіх відвідувачів розповідями про подвиги Готфрида Булонського та Ричарда II. Втім у комісії далеко не всі екзаменатори були високоерудованими фахівцями. Неприязнь до вченого В. Г. Кукольника, який крім точних наук «володів чудовими знаннями давніх мов, в тому числі й гебрейської» [3, с. 87], з боку голови комісії Мартинова іноді закінчувалася комічними випадками на іспиті (анекдот про спробу Мартинова екзаменувати учня В. Г. Кукольника з геометрії, про яку сам мав дуже поверхове уявлення). В характеристиці свого батька цього періоду мемуарист зазначає такі риси, як «незворушна холоднокрівність, тверді правила честі й чесності» [3, с. 87], що сприяли загальній повазі в осередку колег і знайомих.

Оскільки на момент приїзду В. Г. Кукольника жодного підручника з римського права не було, то в першу чергу він взявся за їхнє написання. Один з таких підручників – «Російське приватне цивільне право» (частина 1 – 1815 р., частина 2 – 1816 р.), який «завдяки своїй значущості та безальтернативності як для студентів, так і для юристів-практиків, розійшовся астрономічним для тих часів накладом 10 000 екземплярів» [1, с. 14], – вражає даними про автора: «Сочинение Василия Кукольника. Коллежского советника и кавалера орденов с.р.а. к. Владимира. Свободного художника философии и обоих прав доктора в Императорском Санкт-Петербургском педагогическом институте опытной физики и сельского хозяйства, в Высшем училище правоведения римского права профессора публичного ординарного временного департамента Коммерц-коллегии, так же ученых обществ, Императорского Вольного экономического и Московского физико-медицинского, иностранных же Алтленбургского ботанического, Йенского минералогического, Эрлангенского физико-медицинского члена; Императорской Медико-хирургической академии корреспондента» [2]. Так що можна стверджувати, що широка ерудиція та енциклопедична вченість В. Г. Кукольника повною мірою розкрились і знайшли відповідне застосування в петербурзький період.

Успішна діяльність В. Г. Кукольника заохочувалася з боку імператорської родини. Так, зазначається, що крім вищезгаданих особистих подарунків – пернів з діамантами, імператор Олександр I хрестив його молодшого сина Нестора; що з 1813 по 1817 рр. В. Г. Кукольник викладав римське і російське цивільне право великим князям Миколі Павловичу і Михайлу Павловичу, за що був

пожалуваний орендою маєтку в Віленській губернії. Імператриця Марія Федорівна вітала родину В. Г. Кукольника зі святами, обмінювалася подарунками, а влітку, за її бажанням, родина виїжджала до Павловська на відпочинок. Беззаперечно, перебування в столиці Російської імперії для В. Г. Кукольника склалося якнайкраще. Проте холодний петербурзький клімат негативно позначився на здоров'ї єдиної доньки Марії і це, як стверджує мемуарист, вплинуло на рішення прийняти пропозицію О. Г. Кушелева-Безбородька створити новий навчальний заклад в Малоросії. Н. В. Кукольник пише: «Здавалося, що доля хотіла винагородити трудівника здійсненням найкращих його бажань, які обіцяли улюбленій доньці зцілення, самому – улюблену, незалежну, самостійну діяльність, тим більше, що й все, здавалось, сприяло... Намір Василя Григоровича залишити Петербург зустрів... суперечливість, навіть протидію в багатьох – хто знав і цінував його... Ніщо не допомагало. *Fatum*, доля захоплювала» [3, с. 98].

Ніжинський період в житті В. Г. Кукольника, на думку мемуариста, – це суцільні розчарування. Після від'їзду О. Г. Кушелева-Безбородька відчувся брак коштів, професори не розуміли і не поділяли його думок і дій, «до того ж додалася тяжка нудьга вченого, цілком ізольованого від звичного товариства» [3, с. 99]. Все це й підштовхнуло до трагічної розв'язки, яка «сталася 8 лютого 1821 р.» [3, с. 99].

Втім варто зазначити, що через юний вік Нестор Кукольник не міг об'єктивно сприймати події ніжинського періоду життя та діяльності його батька, це радше за все загальна думка його осиротілої родини (матері, братів). Неточно наводиться у спогадах і дата смерті батька – 8 лютого, хоча у всіх офіційних джерелах зазначається 6 (за новим стилем – 18) лютого. Думка про непорозуміння між В. Г. Кукольником та провінційними професорами побутувала і в радянському літературознавстві. Лише на початку 90-х рр. ХХ століття, коли з'явилася можливість доступу до нововідкритих документів і матеріалів з історії Гімназії вищих наук князя Безбородька в ЦДІА (м. Санкт-Петербург) і ЦДІАУ (м. Київ), ніжинський літературознавець Є. М. Михальський з'ясував, що В. Г. Кукольнику була надана свобода у формуванні педагогічного колективу учбового закладу, що за його рекомендацією були затверджені кандидатури трьох його колишніх учнів, один з яких – І. М. Пілянкевич – був його родичем (братом дружини), до викладання також був долучений і його син Платон [5]. Тож, як зазначає Є. М. Михальський, проблема була «не тільки в професорах,... а й «у підірваному ще в Петербурзі здоров'ї В. Г. Кукольника» [5, с. 5].

У своїх спогадах Нестор Кукольник пише про те, що свої педагогічні навички батько використовував і у вихованні власних дітей. Про найстаршого брата, Миколу, мемуарист згадує небагато: коли батько мав у себе вдома пансіонерів, яких готував до екзамену, то йому допомагав старший син, підліток «незвичайних здібностей, чудової для його віку вченості і начитаності» [3, с. 87]. Про себе Н. В. Кукольник пише, що в останні роки перебування в Петербурзі він «вже говорив латиною, російською та польською мовами» [3, с. 89]. Якщо мати не відзначала його через похмурий характер і негарну зовнішність, батько, навпаки, намагався це компенсувати своєю ніжністю та турботою. Тож всі його дитячі провини підлягали тільки «батьківській цензурі»: кожного разу він готувався просити вибачення в батька латиною, що, звичайно, приймалося, «незважаючи на Цицеронівські звинувачувальні філіппіки... матері» [3, с. 90]. Втім, розмірковуючи над спогадами дитинства, Н. В. Кукольник зазначає: «... жоден педагог не повинен сам виховувати своїх дітей, або зайва поблажливість, або зайва вимогливість заберуться у виховання. Я... майже позитивно переконаний в тому, що всі неприємності, які я зустрів в житті, засіялись і пустили своє коріння саме в цей період мого життя. Обстановка породжує схильності саме в цьому віці, навколо мене які стояли декорації і відбивались на чистому дзеркалі душі 7–8 і 9-річної дитини? Глибока вченість, чесність і доброта батька... пристрасть до нарядів і параду, до відкритого, не за коштами життя моєї матері, драматичний екстаз старшого брата Павла Васильовича Кукольника, ... пристрасть до дотепних пустощів другого брата Олександра» [3, с. 91].

Про Олександра Н. В. Кукольник згадує багато, із захопленням і співчуттям. Надзвичайно обдарована людина, з якої міг вийти «комічний письменник, чудовий рисувальник, дотепний механік, але все це випарилось в домашньому марнотратстві здібностей і волі» [3, с. 91]. Його оригінальні маскарадні костюми були відомі всьому Петербургу, він легко писав смішні комедії, самостійно навчився малювати (портрет батька вражає своєю схожістю), робив декорації для домашніх спектаклів. Чудово малював на оксамиті, робив квіти з синелі, навіть оригінальні меблі з ялинових шишок. Вже після від'їзду батьків він прославився як автор дотепних карикатур, улюбленець світських салонів, один з лідерів петербурзьких пустунів, які безтурботно розважалися на вулицях міста і в домах знайомих. Н. В. Кукольник пригадує кілька анекдотів з братових витівок лише тому, що знаходить багато аналогій життя Олександра зі своїм (це й пустощі та жарти під час навчання в Ніжинській гімназії, і веселе та

галасливе життя в Петербурзі, знамениті середі, де збиралась богема, а він був її натхненником). Але колишні друзі Олександра, натішившись в молодості, досягли достатку і пошани, а він, не витримавши такого шаленого життя, передчасно помер.

Н. В. Кукольник згадує ще про одного брата – Павла Васильовича. З його спогадів ми дізнаємось, що батько готував і супроводжував Павла в Полоцьку єзуїтську колегію для складання докторського екзамену з права. Павлом був зроблений переклад «Скороченої загальної історії» французького історика та державного діяча Луї Філіпа де Сегюра, що активно обговорювалося в родині. Крім того, Павло Кукольник був пристрасним театралом, писав вірші, трагедії, грав на сцені в домашньому театрі. Взагалі, як згадує мемуарист, з поверненням Павла з Полоцька домашнє життя похжавилося: «...зимою домашні спектаклі, незвичайні маски, щоденний бостон; в кавалерській кімнаті – шахи; влітку... зазвичай жили в Павловську» [3, с. 89]. На жаль, про Павла Н. В. Кукольник згадує мало, але дослідження А. Шверубовича («Брати Кукольники», 1885) та сучасного литовського науковця М. Лавринця свідчать про його активну наукову, педагогічну та суспільну діяльність віленського періоду, який складав дві третини його життя. Павло Кукольник цікавився краєзнавством і історією Литви, відвідував мистецькі зібрання, товаришував з поетом В. Сирокомлю (Л. В. Ф. Кондратович), спілкувався з громадськими та просвітницькими діячами А. Г. Кіркором, Т. Нарбутом, І. Ходзьком, не забуваючи про власну літературну творчість [4].

Завдяки спогадам Нестора Кукольника відтворюється психологічний та соціальний портрет дворянсько-інтелігентської родини на тлі свого часу – першої чверті ХІХ століття. Незважаючи на юний вік, він розповідає про свої спостереження комети 1811 р., про життя в Петербурзі під час війни з Наполеоном в 1812 р. (евакуація музеїв та архівів, паніка в зв'язку з чутками про від'їзд імператорської родини), патріотичний підйом у 1813 р., захоплення великодушністю Олександра І тощо. З усіх імен з особливим теплом він згадує про М. М. Новосильцева, державного діяча, сенатора, який підтримував родину Кукольників під час їхнього життя в Петербурзі, а згодом, в середині 1830-х рр., залучив одного з братів, Платона Кукольника, до служби в раді у справах Царства Польського.

Таким чином, мемуари Н. В. Кукольника характеризуються не тільки створенням психологічних та соціальних портретів рідних людей, а й відображенням картини сучасного світу, специфіки усталених цінностей, переосмислення художніх орієнтирів, роздумами над долями окремих людей та цілого покоління своїх сучасників.

Література

1. Гончаров А. В., Гончаров Н. В. Життєвий шлях, юридичні погляди та педагогічна діяльність В. Г. Кукольника. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1 (66). С. 13–17.
2. Кукольник В. Г. Российское частное гражданское право: Ч. I: Изложение законов по предметам частного гражданского права, лицам, вещамъ и дѣяніямъ. Санкт-Петербург: Типогр. Департамента Внѣшней торговли, 1815. 368 с.
3. Кукольник Н. В. Мои воспоминания. *Исторический вестник. Историко-литературный журнал*. 1891. Т. XLV. С. 79–99.
4. Лавринец П. Павел Кукольник и польскоязычные поэты Литвы. *Slavistica vilnensis*. 2017. № 62. С. 291–306.
5. Михальский Е. Н. В. Г. Кукольник и его роль в становлении гимназии высших наук князя Безбородко. *Література та культура Полісся*. Вип. 6. Ніжинська вища школа і проблеми освіти, науки, літератури / упорядн. і відповід. ред. Г. В. Самойленко. Ніжин: НДПІ, 1995. С. 1–22.
6. Русский исторический анекдот от Петра I до Александра III / сост., вступ. ст., примеч.: Е. Я. Курганов. Санкт-Петербург: Пушкинского фонда, 2017. 368 с.

References

1. Honcharov, A. V., Honcharov, N. V. (2019). Zhyttievyy shliakh, iurydychni pohliady ta pedahohichna diial'nist' V.H. Kukul'nika [Life path, legal views and pedagogical activity of V. G. Kukulnik]. *Pravovyy chasopys Donbasu – Legal magazine of Donbass*, 1(66). 13–17 [In Ukraine].
2. Kukul'nik, V. G. (1815). Rossiyskoe chastnoe grazhdanskoe pravo [Russian private civil law]. Izlozhenie zakonov po predmetam chastnago grazhdanskago prava, litsam, veshcham i deyaniyam [Statement of laws on subjects of private civil law, persons, things and acts]. (Vols. 1–2; Vol. 1). Sankt-Peterburg: Tipografiya Departamenta Vneshney torgovli [in Russian].
3. Kukul'nik, N. V. (1891). Moi vospominaniya [My memories]. *Istoricheskiy vestnik – Historical messenger*, Vol. XLV, 79–99 [in Russian].
4. Lavrinets, P. (2017). Pavel Kukul'nik i pol'skoyazychnye poety Litvy [Pavel Kukulnik and Russian-speaking poets]. *Vil'nyusskaya slavistika – Vilnius Slavic Studies*, 62. 291–306 [in Russian].
5. Mikhal'skiy, Y. N. (1995). V. G. Kukul'nik i ego rol' v stanovlenii gimnazii vysshikh nauk knyazy Bezborodko [V. G. Kukulnik and his role in the formation of the gymnasium of higher sciences of Prince Bezborodko]. *Literatura ta kul'tura Polissya – Literature and culture of Polissya*. Vol. 6, 1–22 [in Russian].
6. Kurganov, E. Ya. (2017). Russkiy istoricheskiy anekdot ot Petra I do Aleksandra III [Russian historical anecdote from Peter I to Alexander III]. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo «Pushkinskogo fonda» [in Russian].

T. I. Tveritina

Associate Professor of the World Literature Department, Borys Grinchenko Kyiv University

Memorial heritage of N. V. Kukolnik: memories of the family

The article deals with the problem of studying memoiristics in modern literary criticism in the context of the creative work of N.V. Kukolnik, a poet, a playwright, a writer, a journalist, a public figure of the 19th century. One of the little-investigated aspects of this problem is memories of the family, moral and ethical priorities and peculiarities of upbringing in the family of his father, V.G. Kukolnik, a scientist-encyclopedist and a teacher, the first director of Nizhyn Gymnasium of Higher Sciences (1820–1821).

The purpose of the study is to recreate the family atmosphere in the noble-intellectual family on the material of "My Memoirs" by N.V. Kukolnik, to determine the factors that influenced the formation and development of scientific and artistic interests of both the author of the memoirs - Nestor Kukolnik and his brothers – Paul and Alexander, talented people, but not so famous.

Much attention in the memoirs is paid to his father: the periodization of his activities (Zamoysky, St. Petersburg and Nizhyn periods) is traced; a detailed description of his social life, diligent work, career growth is given. At the same time, the memoirs include valuable details of V.G. Kukolnik's private life, his communication with children, assistance in their education and life guidelines. The memoirist draws on family legends, historical and biographical anecdotes, which were based on unusual cases and interesting events in the life of their family. Thanks to the memoirs of Nestor Kukolnyk, a psychological and social portrait of a noble family is created against the background of his time - the first quarter of the 19-th century.

Nestor Kukolnik's memoirs are based on the interrelation of the personal and the social, autobiographical and memorial facts. They reproduce the picture of the modern world, the specifics of established values, rethink the artistic focus and contain reflections on the fate of individuals and the whole generation of his contemporaries.

Key words: memoiristics, Nestor Kukolnyk, Vasyl Kukolnyk, Oleksandr Kukolnyk, Pavlo Kukolnyk, Nizhyn Gymnasium of Higher Sciences.